

*A la memòria de
Sebastià Pons Barber (1921-1988)*

Allò que estimem per damunt de tot d'un
home és el que pot escriure's. El que no pot
escriure's, mereix ser viscut?

GASTON BACHELARD

Sempre m'ha deixat perplex el final de *Hamlet*. Des que el pare me'l va fer llegir per primera vegada quan tenia catorze anys, m'ha desconcertat la reacció final del príncep de Dinamarca. Superb, cruel, inflexible i venjatiu durant tota l'obra, al final del darrer acte, un Hamlet moribund i equànime, demana a Horaci que conti la seva història, que expliqui la veritat de la seva vida: «Sóc mort, Horaci –diu–. Tu viuràs encara: parla per mi, i explica bé ma història als que no la coneixen».

Molts lectors pensaran que el final de l'obra és un gir genial de Shakespeare per a tancar la tragèdia i donar-li un dramatisme moral i redemptor. D'altres creuran, com T. S. Elliot, que *Hamlet* és un fracàs artístic i que, per tant, no tenen importància aquestes consideracions. Però així com ho veig jo, sempre s'han de tenir en compte les darreres paraules d'un moribund i les de Hamlet revelen una part compassiva del seu caràcter que se'ns havia amagat al llarg de tota l'obra.

Contar la història dels que no tenen veu! Contar la història dels morts!

Quina pretensió més formidable i impossible!

No és açò, però, el que fan els bons escriptors?

Em dic Simó Vallès i som l'home més lleig del món.

Aquesta declaració no és un lament ni està destinada a provocar llàstima.

He escrit un llibre, tenc un fill i he plantat un arbre.

Vaig tancar el cicle proverbial de la vida quan vaig fer trenta-cinc anys i, ara que he passat dels quaranta, em troben el meu millor moment personal. Serien molt superbes en el meu cas les lamentacions. Estic casat amb la dona més bella de l'illa, el nostre fill ha heretat totes les qualitats físiques de la mare i cap dels defectes monstruosos del pare. Ens agraden les nostres feines. Ens agrada el lloc on vivim. Ens agrada agradar-nos i açò es nota en cada gest quotidià familiar. Una felicitat serena. Un estat de felicitat tacat per l'ombra ansiosa del desastre. Moltes vegades he somiat amb el personatge tràgic de Dino Buzzati. On és la frontera amb els tàrtars? La meva lletjor, és clar. Somii que som Joan Drogo i esper a la Fortalesa Bastiani l'arribada dels tàrtars. Em despert i mir l'altre cantó del llit. Bes Eulàlia amb la mirada i m'aixec i camín descalç pel laberint del passadís fins al llit del meu fill. També és allà. Destapat perquè sempre té calor. Amb les faccions relaxades i una confiança en el món domèstic que l'envolta, que em commou.

I m'he de repetir mentre vaig de retorn al llit: em dic Simó Vallès i som l'home més afortunat del món.

Com he assolit aquesta fortuna? Una vegada vaig llegir un llibre que parlava de la sort. La sort, venia a dir el llibre, ha de provenir del teu interior. Només lluitant per construir les circumstàncies favorables, la sort plantada pot fructificar com una flor.

Vaig llegir el llibre i el vaig llançar a la mar. Els llibres que m'agraden els tir a la mar. Els llibres que no m'agraden els col·loc a les prestatgeries i els don una segona oportunitat. Fins i tot els llibres més dolents tenen coses en el seu interior que et poden ajudar.

Si la cara fos el mirall de l'ànima jo seria un malvat. Mandíbula quadrada i front sortit. Expressió simiesca. Nas xato i llavis rosats i transparents que s'encavalquen d'una manera antinatural i malèfica: el llavi superior és molsut i ample i, el llavi inferior, prim com el dit d'un al·lot petit. Les conseqüències d'aquesta malformació són desagradables. El llavi inferior no pot contenir la saliva i sempre està moll. He de portar un mocador per eixugar-me i, quan no me'n record, la saliva regalima i em cauen les baves allà enmig. L'extrema lletjor no m'hauria resultat insuportable si no hagués contingut aquest defecte.

Som el monstre de la boca mullada. Cesaria Evora, la meravellosa cantant descalça de Cap Verd, em va dedicar una cançó.

4

Metre setanta d'alçada. Estructura òssia solidíssima. Braços forts i llargs. Cames curtes, torçades i musculades. Peus petits com els ungles dels cavalls. Orelles d'un animal estrany. Pell plena de furóncols que atorguen una capa seuosa que brilla fins i tot en l'obscuritat. Pèls negres i gruixuts com cerres de porc que cobreixen els cràters dels grans del pit, l'esquena, els braços i les cames. Una única cella negra semblant a un horitzó.

Ulls clars.

5

No és veritat que la cara sigui el mirall de l'ànima. L'autèntic mirall de l'ànima són els ulls.

6

Quan vaig néixer, ni els meus pares ni les llevadores no se'n sabien avenir. Havia nascut amb fòrceps i vaig sortir del ventre de la mare amb el cos morat i tumefacte, amb cops a la zona occipital. Els metges van atribuir la meva lletjor a les eines medievals i van pronosticar que, quan desapareguessin els cops blaus, el meu aspecte milloraria fins assolir una aparença normal. No van anar errats. Les tumefaccions van desaparèixer i el meu aspecte extern va millorar una mica: de monstre morat vaig passar a monstre groc. Els metges van tenir una

nova explicació científica: icterícia. El sol seria la meua salvació. La mare em va despullar i em va posar a prendre el sol al banc de pedra situat a la vora del ginjoler de l'hort. Els rajos solars xuclarien aquell to lleugerament groc de la pell que havia estat produït per l'eliminació brutal de glòbuls vermells durant el procés natural del naixement. Era la seva esperança. Passats deu dies i, gràcies al tractament, la icterícia havia desaparegut, però el meu aspecte no havia millorat.

Jo som el vostre ca que bava.

Ho va escriure per jo en un vers el poeta Blai Bonet.

7

Em vaig acceptar. Vaig tenir una infantesa feliç. Em van estomacar i vaig estomacar. Vaig pujar als arbres, vaig robar fruita, vaig collir nius, vaig pescar, vaig jugar a futbol, vaig nedar a les piscines, als safarejos i a la mar. Em vaig trencar el braç esquerre dues vegades i vaig torturar animals. No era molt diferent dels altres. Érem lliures i l'illa ens pertanyia com si fos petita com una bala de vidre i la tinguéssim damunt el palmell de les nostres ronyoses mans.

8

El més curiós és que els meus pares no havien estat mai lletjos.

Arístides era alt com un xiprer i prim i flexible com un jonc de torrent. Es mantenia en forma gràcies a la natació

i a la bicicleta. Cada matí, ploqués o fes vent, pedalava durant més de cent quilòmetres per les carreteres de l'illa. A mitjan recorregut, s'aturava a una platja i es posava a nedar. Tenia els ulls blaus i els cabells blancs. Un dia s'havia despertat i la rossor dels seus cabells havia desaparegut substituïda per la blancor glacial. Mai no m'havia contat l'aparició d'aquella misteriosa canície sobtada, era el secret que ens separava. Tot plegat, però, li donava un aire tintat de caçador tàrtar sempre a l'aguait. A pesar d'aquesta aparent ansietat, el seu rostre era afable. Línies rectes lleugerament ondulades que amorosien un nas de grifó, un front ample i una mandíbula rodona que encerclava unes dents blanques i estranyament intactes que feien joc amb el seu cap nevat, de cabell abundós.

9

Assumpta era una mica més alta encara que el pare, un metre vuitanta-quatre. Tenia un preciós nas amb la punta una mica sortida, arromangada; uns cabells negres i llargs que contrastaven amb la seva pell clara; unes celles ben dibuixades que mai no tenia necessitat de depilar; unes mans àgils de dits llargs i ungles cuidades; una mirada verda i sedosa, i unes cames llargues que la feien semblar un delicat ocell dels pantans. A vegades, aquella dolçor desapareixia de cop i el seu caràcter es concentrava en un únic punt d'energia diminut i poderós. Llavors convenia mantenir-se allunyat dels rajos que sortien dels seus ulls, verds com dues precioses maragdes collides d'un pou.

12

10

Les fotos de joventut eren fins i tot més colpidores.

Tal vegada a causa dels seus cabells blancs com la neu, Arístides s'assemblava a un fibrós genet escandinau de mirada orgullosa, burleta i suficient.

Assumpta recordava una princesa grega morena que cavalcava damunt l'escuma de calç de les onades emblanquinades pel vent.

11

Tots dos tenien, no obstant això, un punt feble que procuraven amagar.

El del pare era els braços prims i massa llargs.

El de la mare era el seu nas acabat en una punta massa afuada i poc natural.

El pare amagava el seu punt dèbil portant camises de màniga llarga que s'arromangava quan feia massa calor.

La mare intentava accentuar possibles línies rodones al nas a base de maquillatge reductor.

12

Durant molts d'anys vaig pensar que era adoptat. Com que no m'havia parlat quasi mai de la seva estada a Rússia a finals de la Segona Guerra Mundial, vaig creure durant molt de temps que el pare m'havia trobat enmig de la neu

13

i m'havia agafat perquè no em morís de fred i no se'm mengessin els llops. Quan aquesta fantasia va perdre pes, es va apoderar de mi la sospita que els pares no havien volgut tenir més fills per por a tenir un altra criatura tan lletja com jo. Vaig insistir tant en aquesta qüestió que un dia, cansada, la mare es va obrir la camisa de dormir i em va mostrar una cicatriu que feia fredor. Era a la banda de l'estómac i tenia la forma d'una horrible ics dibuixada amb la matusseria cruenta d'un vigilant d'un camp de concentració.

13

Un dia, però, el pare es va morir i, per art de màgia, van desaparèixer aquestes afliccions. Dues hores abans que la mare li tanqués els ulls blaus i acaronés el seus cabells blancs com la flor de l'auró, el pare em va cridar a la vora del llit. Amb el seu antic to marcial de veterà de la Guerra Civil i de la Segona Guerra Mundial, em va mussitar:

–Em mor, fill. Crema el dietari que hi ha dins la caixa forta del despatx.

Me'l vaig mirar bocabadat i vaig provar de treure-li del cap aquesta preocupació.

–No pensis en açò, ara. Descansa. Jo romandré al teu costat.

–Ho has de fer.

–Fer què?

–Cremar el dietari.

–Per què?

14

–No vull que ningú conegui la història que conta.

–I quina història conta? –vaig demanar sense adonar-me que un regalim de saliva queia damunt la puntera de la meua sabata dreta.

–La història d'un secret.

–Un secret?

–Un secret terrible i deshonorós que ni tu ni la resta del món no ha de saber.

14

Dues hores després d'haver pronunciat aquesta darrera ordre, el pare va morir. M'hauria agradat que, abans de fer-ho, el pare m'hagués dit: «Sóc mort, Simó. Tu viuràs encara: parla per mi, i explica bé ma història als que no la coneixen».

Però el pare em va dir: «Em mor, fill. Crema el dietari que hi ha dins la caixa forta. No vull que ningú conegui el terrible secret que conta».

15

De totes maneres, el pare va cometre dos errors. Pensar que no es moriria mai a pesar de tenir quasi setanta anys i fumar, beure i menjar com un cosac, i oblidar-se de deixar escrita la combinació de la caixa forta.

15

Vist en perspectiva, no són dues qüestions banals. Per aquella època jo m'havia marcat tres objectius –trobar feina, casar-me i escriure una novel·la– i només n'havia assolit un. Havia trobat feina, però encara em quedava escriure una novel·la i aconseguir despertar l'amor de la dona que m'havia fet perdre el seny.